

ἀλλὰ παρακαλῶντας τον ¹. Κι' ἐδῶ ὁ ὀρθολογισμὸς τοῦ ἱστοριογράφου ἀντικατάστησε τὴ μαγική, ἀποτροπιαστική, δραστικώτατη χειρονομία τῶν γυναικῶν—ὁ Βελλεροφόντης δὲν ὑποχωρεῖ βέβαια 'ὑπ' αἰσχύνης', ὅπως ἀναφέρει ἡ ὑστερώτερη παράδοση—μὲ τὸ τυπικὸ κι' ἄχρωμο θέμα τῆς ἀρᾶς ².

2. ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΟΥ ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ

Στὸ βιβλίον τῶν Ἀρῶν σ. 111, ὅταν πραγματευόμενον γιὰ τὴν πιθανὴ μορφή τῆς πρωταρχικῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου, διατύπωσα τὴ γνώμη, ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα παλιὸ παραμῦθι· τὸ παραμῦθι αὐτὸ προσπάθησα νὰ τὸ ἀνασυνθέσω παίρνοντας πρῶτα διάφορα θέματα ἀπὸ μεταγενέστερες πηγὲς τῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου κι' ἀκόμα καὶ σημερινὰ παραμῦθια ³, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρὸς ἀπομακρύνοντας ὅσα στοιχεῖα πίστευα, ὅτι εἶναι ὑστερώτερες προσυῆκες.

Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ φανταστῆ, ὅτι τὸ παραμῦθι τοῦ Μελεάγρου λέγεται καὶ σήμερον στὴν Αἰτωλία πάλι, στὸ Κεφαλόβρυσον, λίγες ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὴν παλιὰ Καλυδῶνα! Στὸν τελευταῖον τόμον τῆς 'Λαογραφίας' ⁴ καταχωρίζεται τὸ νεοελληνικὸ παραμῦθι σὲ τρεῖς παραλλαγές, ἄγνωστες ὡς σήμερον ⁵. Οἱ δύο τελευταῖες δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν τὴ φορὰ αὐτή, γιατί ὅπως ἔδειξα ἐκεῖ ἐδημιουργήθηκαν ἀργότερα ἀπὸ ἀφορμὴ ὠρισμένων στοιχείων τῆς πρώτης παραλλαγῆς, αὐτῆς ποὺ πλησιάζει περισσότερο τὴν παλιὰ αἰτωλικὴ ἱστορία. Δίνω μιὰ περίληψη τῆς πρώτης παραλλαγῆς ⁶:

Μιὰ φορὰ ἦταν μιὰ μητέρα κι' ἔκανε παιδιά, μὰ μόλις τὰ γεννοῦσε τῆς πέθαιναν. Ὅταν γέννησε τὸ τελευταῖον ἀγόρι, θέλησε ν' ἀκούσῃ, τί θὰ ἔλεγαν γι' αὐτὸ οἱ Μοῖρες. Παραφύλαξε λοιπὸν τὴ νύχτα, ποὺ θὰ ἐρχόντουσαν, κι' ἔκαμε πῶς κοιμᾶται κοντὰ στὴν κούνια κι' ἔτσι, ὅταν ἔφτασαν,

¹ Πλουτ. Γυν. Ἀρστ. 248 D, Βερν. 2, 212.

² Ἀραι 102, 4, Ἡμερολόγ. Μεγ. Ἑλλάδος 5. π.

³ Ἀργότερα παρατήρησα, ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ξαναγύριζαν στὴ βόρεια παράδοση τοῦ Norna-gest, ποὺ τόσες ὁμοιότητες παρουσιάζει μὲ τὸν αἰτωλικὸ ἥρωα (Ἀραι 176).

⁴ 10 (1931) 488. Ἐκεῖ ἐξετάζονται καὶ τὰ προβλήματα, ποὺ γεννᾶ τὸ παραμῦθι σὰ σύγχρονον λαογραφικὸ μνημεῖον.

⁵ Ὁ καθηγ. κ. Κ. Ρωμαῖος εἶχε καταγράψῃ τὸ 1914 τὴν πρώτην παραλλαγὴν καὶ τῶρα γνωρίζοντας τίς ἐρευνές μου στὸ Μελεάγρον εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ ἐπιτρέψῃ σὲ μένα τὴ δημοσίευση καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ εὐρήματός του. Στὸν κ. Βασ. Παπανικολάου ἀπὸ τὸ Κεφαλόβρυσον χρωστῶ τὴν καταγραφὴν τῶν δύο ἄλλων παραλλαγῶν.

⁶ Ἀποφεύγω νὰ τὴν καταχωρίσω αὐτούσια, γιατί μὲ τοὺς πλατειασμούς της θὰ ἔπιανε πολὺ τόπον ἄδικα. Ὅποιος ἐνδιαφερόθῃ γι' αὐτή, θὰ κἀνῃ τὸν κόπον νὰ καταφύγῃ στὴ Λαογραφία.

τις ἄκουσε νὰ λένε· ἡ πρώτη εἶπε : νὰ πεθάνῃ αὐτὴ τῇ στιγμῇ ! Ἡ δευτέρα λυπήθηκε τῇ μάννα, ποὺ τῆς εἶχαν πάρει τόσα παιδιά, καὶ δὲν ἤθελε, μὰ κι' ἡ πρώτη δὲν ὑποχωροῦσε. Τότε ἡ τρίτη γιὰ νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα πρότεινε νὰ πεθάνῃ τὸ παιδί, ἀφοῦ ὅμως πρῶτα ἀποκαῖ τὸ δαυλί, ποὺ ἀναβε τὴν ὥρα ἐκείνη στὸ τζάκι. Τὸ δέχτηκαν κι' ἐκεῖνες κι' ἔφυγαν. Ἀμέσως τότε ἡ μητέρα ὤρμησε, πῆρε τὸ δαυλί, τὸ ἔσβυσε καὶ τὸ φύλαξε βαθιὰ στὴν κασέλα τῆς. Ἔτσι τὸ παιδί ἔζησε, μεγάλωσε, ἔγινε ἄντρας, παντρεύτηκε. Πέρασε καιρὸς. Ὄταν ἡ μητέρα κατάλαβε, πὼς ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πεθάνῃ, κάλεσε τὴ νύφη τῆς, τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἱστορία, καὶ δὲν τὴν εἶχε φανερώσει ποτὲ σὲ κανέναν, οὔτε στὸ ἴδιο τῆς τὸ παιδί, καὶ τῆς ἐμπιστεύτηκε τὸ δαυλί. Σὰν πέθανε ἡ γριά, ὕστερα ἀπὸ λίγο-πολὺ καιρὸ ἔτυχε νὰ μαλώσῃ τὸ ἀντρόγενο. Θυμώνει τότε ἡ γυναῖκα, παίρνει τὸ δαυλί καὶ τὸ ρίχνει στὴ φωτιά. Μόλις ἐκεῖνο ἐχώνεψε, ὁ νέος πέθανε.

Ἄν ἐξαιρέση κανεῖς τὸ τέλος ¹, ἡ ἄλλη διήγησις ταυτίζεται σχεδὸν μὲ τὸ ὑποθετικὸ παραμῦθι τοῦ Μελεάγρου, ὅπως τὸ εἶχα ἀνασυνθέσει τότε. Τὸ πρῶτο πρόβλημα ποὺ γεννιέται, εἶναι φυσικὰ ἡ σχέση τοῦ σημερινοῦ παραμυθιοῦ μὲ τὴν παλιὰ διήγησις: Πρόκειται γιὰ μιὰ διατήρησις τῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴ ὡς σήμερα μέσα στὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἢ γιὰ μιὰν ἀναβίωσις σὲ χρόνια νεώτερα; Στὴν πρώτη περίπτωσις πρέπει νὰ δεχτοῦμε, ὅτι τὸ παμπάλαιον προεπικὸν παραμῦθι ἐξακολούθησε νὰ λέγεται στὴν Αἰτωλία ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τὶς ἀλλαγές, ποὺ τὸν παλιὸ καιρὸ τοῦ ἔκαμαν οἱ ποιητές, κυρίως οἱ ἐπικοὶ στὴν Μ. Ἀσία, καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ μέσα στοὺς αἰῶνες ἢ ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ Μελεάγρου πῆρε στὸ στόμα τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν καιρὸ μορφὴ παραμυθιοῦ πάλι—ἢ καὶ γιὰ πρώτη φορά ²—, καθὼς ἐξεχάστηκαν τὰ ὀνόματα τῶν ἡρώων καὶ παραμερίστηκαν, ὅσα στοιχεῖα ἦσαν ξένα στὴ φύσιν τοῦ παραμυθιοῦ;

Εἶναι πολὺ δυσάρεστο, ποὺ δὲν μπορούμε γιὰ τὴν ὥρα ν' ἀπαντήσωμε στὰ τόσο σημαντικὰ αὐτὰ ἐρωτήματα ³. Μεγάλῃ μας βέβαια ἡ ἐπιθυμία, νὰ κατωρθώναμε νὰ δείξωμε, ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Μελεάγρου ἔζησε στὴν προφορικὴ παράδοσις τοῦ τόπου, ποὺ πρωτογεννήθηκε πρὶν χιλιάδες χρόνια, ὡς τῇ σημερινῇ ἀκόμα ἐποχῇ. Ὡστόσο ποιὸς μπορεῖ ν' ἀποκλείσῃ τὴ δυνατότητα, ὅτι πρὶν ἑκατὸ - διακόσια νὰ ποῦμε χρόνια ξαναπῆρε ὁ λαὸς τὴν ἱστορία αὐτὴ, αἰῶνες τώρα ξεχασμένη, καὶ τὴν ἔκανε πάλι δική του, καθὼς τοῦ τὴ διάβασαν ἀπὸ καμμιά μυθολογία τοῦ καιροῦ ⁴;

¹ Γιὰ τοὺς λόγους, ποὺ προκάλεσαν τὴν ἀλλαγὴ στὸ τέλος, μίλησα στὴ Λαογραφία δ. π. 494.

² Σὲ περίπτωσι, ποὺ δὲν θὰ δεχθῆ κανεῖς, ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Μελεάγρου εἶχε στὴν ἀρχὴ μορφὴ παραμυθιοῦ.

³ Λαογραφ. δ. π. 496.

⁴ Ἐνας λόγιος Αἰτωλὸς θὰ ζητοῦσε βέβαια νὰ ξαναζωντανέψῃ τὴν παλιὰ ἱστο-

Κι' ὅμως κι' ἂν ἀκόμη στήν ἀμφιβολία μας αὐτὴ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ μὴ ζητήσωμε νὰ στηριχτοῦμε παρὰ στήν πιὸ ἀσύμφορη γιὰ μᾶς περίπτωσι, ὅτι δηλ. τὸ κεφαλοβρουσιώτικο παραμῦθι εἶναι νέο καὶ διαδόθηκε ξεκινῶντας ἀπὸ κάποια λόγια διήγησι, πάλι θὰ ἔχωμε νὰ βοηθηθοῦμε ἀρκετὰ γιὰ νὰ λύσωμε μερικὰ προβλήματα τῆς πρωταρχικῆς μάλιστα μορφῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου.

Εἶδαμε στήν ἀρχὴ (σ. 44), ὅτι μιὰ προεπικὴ διήγησι γιὰ τὸ Μελεάγρο μὲ τὸ θέμα τοῦ δαυλοῦ δέχονται οἱ περισσότεροι φιλόλογοι· ὅμως πρώτη φορά, ὅσο τουλάχιστο ξέρω, ζητήθηκε στὸ βιβλίο μου νὰ καθοριστῇ ὁ τύπος τῆς παλιᾶς ἐκείνης ἱστορίας. Στὴ γνώμη, ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα παραμῦθι, εἶχα καταλήξει, καθὼς ξεχώρισα τὰ ἐπικά στοιχεία ἀπὸ τὴν παράδοσι κι' εἶδα πὼς αὐτὸ, πὺ ἔμενε, εἶχε ἔντονο τὸν τύπο τοῦ παραμυθιοῦ. Στοιχεῖα, πὺ μπῆκαν στήν ἱστορία τοῦ Μελεάγρου ἀπὸ τὸ ἔπος, εἶναι βέβαια ὁ θυμὸς τῆς Ἀρτέμιδος, πὺ προκαλεῖ ὅλη τὴ συμφορὰ—ἔτσι θυμώνει κι' ὁ Ἀπόλλων στήν ἀρχὴ τῆς Ἰλιάδος—, ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, πὺ μαζεύει τόσους ἥρωες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὅλη¹ — ὅπως ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ ὁ Τρωικὸς πόλεμος—, ὕστερα ἡ μάχη τῶν Κουρήτων μὲ τοὺς Αἰτωλοὺς², ἡ μῆνις τοῦ Μελεάγρου, πὺ τὴν προκαλεῖ ἡ μητρικὴ κατάρρα, ἡ ἀντικαταστάτρια τοῦ παραμυθικοῦ δαυλοῦ, καὶ ὅλα τὰ παρεπόμενά της (πολιορκία τῆς Καλυδωνος, πρεσβεῖες, μετάπεισι τοῦ νέου ἀπὸ τὴ γυναῖκα του, ἦττα τῶν ἐχθρῶν κτλ.)³. Λάθος μου ἦταν μόνο πὺ πίστεψα, ὅτι καὶ ὁ φόνοσ τοῦ ἀδερφοῦ τῆς Ἀλθαίας ἀπὸ τὸν ἀνιψιό του, τὸ Μελεάγρο, ἦταν προσθήκη ἐπικὴ⁴, καὶ γι' αὐτὸ δὲν μποροῦσα νὰ καθορίσω, ἂν καὶ στήν παλιὰ ἐκείνη διήγησι ἦταν ἡ μητέρα τοῦ νέου, πὺ ἔκαιε τὸ δαυλό· ἔτσι δὲν μοῦ στάθηκε δυνατό νὰ συμπληρώσω τὸ τέλος τοῦ παραμυθιοῦ.

Ἐπιπλέον καὶ στήν προεπικὴ διήγησι ὁ νέος ἐσχότωνα τὸ θεῖο του καὶ γι' αὐτὸ ἔχανε κι' ἐκεῖνοσ ὕστερα τὴ ζωὴ του ἀπὸ τὸ χέρι τῆς μητέρας του, εἶναι

ρία στήν Αἰτωλία.

¹ Ἰλ. I 544 (ὁ Μελεάγροσ) 'πολλέων ἐκ πολίων θηρήτορασ ἄνδρασ ἀγείρασ'.

² Κι' ἂν ἀκόμη κάτω ἀπὸ αὐτὴν κρύβεται κάποιο ἱστορικὸ γεγονόσ, ὅπως πιστεύει ὁ Wilamowitz, Reden u. Vorträge⁴ I 164, Griech. Heldensage II 215. Δὲν εἶναι βέβαια παράξενο, ὅτι ὁ Βακχυλίδης σὲ ὕστερωτέρουσ καιροὺσ ἀνακατὼνει στὴ διήγησή του (5, 97) στοιχεῖα ἐπικά (θυμὸσ τῆς Ἀρτέμιδοσ, θήρα τοῦ κάπρου, πόλεμοσ) καὶ παραμυθικά (δαυλόσ, Μοῖρα).

³ Φυσικά δὲν ἀποκλείεται μεταξὺ τῆς ἐπικῆσ παραλλαγῆσ καὶ τοῦ παλιοῦ παραμυθιοῦ νὰ μεσολάβησε μιὰ παράδοσι τοῦ Μελεάγρου (πλούσια βέβαια σὲ παραμυθικά στοιχεῖα) μὲ ὀνομασμένουσ τοὺσ ἥρωεσ καὶ ἴσως καὶ ἄλλα ἀκόμη θέματα, πὺ τώρα καταλογίζομε στὸ ἔποσ.

⁴ Σελ. 112, 3.

κάτι, πὸν θεωρῶ σήμερον βέβαιον¹. Τὰ παραμυθικὰ στοιχεῖα παρουσιάζονται βέβαια στὸ πρῶτον μόνον μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀνασύνθεσις τῆς ἀρχῆς τοῦ παραμυθιοῦ ἦταν εὐκόλη· ὅτι ὅμως μπορεῖ νὰ γίνῃ ἓνα παραμύθιον, πὸν νὰ τονίζῃ κυρίως τὰ στοιχεῖα αὐτά, πὸν στέκουν στὴν ἀρχή, ἐνῶ στὸ τέλος νὰ χάνῃ ὅλον τοῦ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ τελειώσῃ πολὺ σύντομα, αὐτὸ πὸν μ' ἔκανε κάποτε ν' ἀμφιβάλλω στὴν ὑπαρξὴ μιᾶς τέτοιας διήγησις, δείχνει τὸ σημερινὸ ἀκριβῶς παραμύθιον μὲ τὸ δυσανάλογον σύντομον τέλος. Στὸ πρῶτον μέρος ἡ γέννησις τοῦ παιδιοῦ, ἡ ἀνησυχία καὶ τὸ παραμόνεμα τῆς μητέρας, ἡ τριπλὴ μοίρασις, ἡ μαγικὴ σύνδεσις τοῦ δαυλοῦ μὲ τὸ παιδί ἀναφέρονται μὲ τὴν πιὸ μεγάλη διεξοδικότητα, στὸ τέλος μιὰ τηλεγραφικὴ συντομία²· οὔτε καν γιὰ ποιὸν λόγον φιλονίκησε τὸ ἀντρόγεον ἀναφέρεται. Βλέπει κανεὶς, πόσον ἐλαττωμένο εἶναι πιά τὸ ἐνδιαφέρον· ἀρκεῖ ὅτι καταστρέφεται ἡ ἔδρα τῆς ψυχῆς τοῦ νέου, ὁ δαυλός. Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὸ παλιὸ παραμύθιον δὲν θὰ δυσκολευτοῦμε πιά νὰ δεχτοῦμε, ὅτι ὕστερον ἀπὸ τὸ διεξοδικὸν πρῶτον μέρος, ὅπως στέκει στὴν ἀνασύνθεσίν μου καὶ ταυτίζεται σχεδὸν μὲ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ σημερινοῦ αἰτωλικοῦ παραμυθιοῦ, ἀκολουθοῦσε μὲ λίγα λόγια τὸ τέλος: μιὰ μέρα ὁ νέος σκότωσε τὸ θεῖον τοῦ—σὲ κάποιον κυνήγι;—κατὰ λάθος ἢ, τὸ πιθανώτερον, ὕστερον ἀπὸ μιὰ φιλονικίαν. Ἀμέσως τότε ἡ μητέρα τοῦ πῆρε τὸ δαυλὸν καὶ τὸν ἔκαψε³. Τὴν ἴδιαν στιγμὴν πέθανε καὶ ὁ νέος.

Ἡ λόγια πηγὴ, πὸν ξαναζωντάνεψε σὲ νεώτερον ἐποχὴν τὴν παλιὰ ἱστορία—ἂν δεχτοῦμε τὴν δυνατότητα αὐτὴ—διηγόταν βέβαια τὴν παράδοσιν τοῦ Μελεάγρου, ὅπως τὴν ἔδιναν οἱ ἀρχαῖες πηγές. Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικόν, ὅτι στὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἡ παράδοσις ἔγινε πάλιν παραμύθιον μὲ τὴν παράλειψιν τῶν ὀνομάτων καὶ, τὸ κυριώτερον, ἐκείνων ἀκριβῶς τῶν στοιχείων, πὸν εἶχα πιστέψει, ὅτι ἦσαν μεταγενέστερες, κυρίως ἐπικὲς προσθῆκες. Ἔτσι τὰ δύο παραμύθια, τὸ πανάρχαιον προεπικόν καὶ τὸ σημερινόν, ἐπλησίασαν.

Καὶ σὲ κάτι ἄλλο ἀκόμη θὰ μᾶς βοηθήσῃ τὸ σημερινὸν παραμύθιον: ὅτι ἡ μητέρα φυλάει τὸ δαυλὸν μέσα στὴν κασέλα τῆς, ἀναφέρεται καὶ γιὰ τὴν Ἀλθαία: τὸν δαυλὸν ἀνείλετο καὶ κατέθετο εἰς λάρνακα⁴. Ὅτι ὅμως κρατεῖ ἀπ' ὅλους κρυφὸν τὸ μυστικὸν τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ τῆς, πὸν τόσο τονίζεται στὴν νεοελληνικὴν διήγησιν, εἶναι κάτι πὸν δὲν ἀναφέρεται γιὰ τὸν Μελεάγρον. Μιὰ νεώτερον προσθήκη; Ὁχι, γιὰ τὸ ἴδιον στοιχεῖον ἀπαντᾷ κανονικὰ σὲ ὅλες τὰς παραδόσεις καὶ τὰ παραμύθια, ὅπου

¹ Βλέπε πιὸ κάτω σ. 62 κέ.

² Κάτι πὸν δὲν φαίνεται καλὰ στὴν περίληψιν, πὸν ἔδωσα πιὸ πάνω.

³ Γιατὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρήσῃ τὸ φόνον τοῦ ἀδερφοῦ τῆς ἢ γυναῖκα αὐτῆς, θὰ ἰδοῦμε πιὸ κάτω.

⁴ Ἀπολλ. 1, 65. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Βακχυλίδης 5, 141.

συναντούμε τὸ θέμα τῆς "ἑξωτερικῆς ψυχῆς" ¹. Ἡ μαγικὴ σύνδεση τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀνθρώπου μ' ἓνα ἑξωτερικὸ ἀντικείμενο κρατεῖται πάντα μυστικῆ, γιατί ἀλλιῶτικα ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ βρῖσκεται στὴ διάθεση τοῦ ἐχθροῦ—ἀδιάφορο, ἂν αὐτὸς κατορθῶνῃ στὸ τέλος νὰ μάθῃ τὸ μυστικὸ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸν ἀντίπαλό του ².

Ἔτσι πρέπει νὰ διηγόταν καὶ ἡ παλιὰ παράδοση, κι' ἂν ἀκόμη οἱ πηγές, πὺν ἀναφέρουν τὴν παραλλαγὴ τοῦ δαυλοῦ, στὴ συντομία τους παραλείπουν τὸ στοιχεῖο αὐτό. Μονάχα ἡ μητέρα πρέπει νὰ ξέρῃ, τί κρατεῖ τὸ γυιό της στὴ ζωὴ ³, στὴν κασέλα της βαθιὰ ἔχει φυλαγμένο τὸ δαυλό. Ἡ ζωὴ τοῦ νέου βρῖσκεται στὰ χέρια της ⁴.

Μιὰ τελευταία παρατήρηση : Εἶχα δεχτῆ ἄλλοτε, ὅτι ἡ τριπλὴ μοίραση, πὺν ἀναφέρει ὁ Ὑγῖνος 171, ἀνήκει ἐξ ἀρχῆς στὸ παραμῦθι τοῦ Μελεάγρου ⁵. Ἀπεναντίας ὁ Wilamowitz, Griech. Heldensage II 216, 2 εἶχε ὑποστηρίξει, ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ ὑστερότερη ἐπαύξηση, πὺν παράλαβε ὁ Ὑγῖνος, ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῦ. Ὡστόσο ὁποῖος συμφωνήσῃ μαζί μου, ὅτι ἡ πρώτη μορφή τῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου ἦταν παραμῦθι, καὶ θυμηθῆ, ὅτι τὸ θέμα τῆς τριπλῆς μοίρασης εἶναι παραμυθικὸ κυρίως καὶ παίρνει καὶ στὸ σημερινὸ παραμῦθι ἀρκετὴ σημασία κι' ἀκόμα, ὅτι ὁ Φρύνιχος ἀναφέρει ὄχι μιὰ Μοῖρα, ἀλλὰ 'Μοῖρες', δὲν θὰ διστάσῃ ἐλπίζω καθόλου νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ αὐτὸς στὸ θέμα τοῦτο ἓνα παλαιότατο στοιχεῖο τῆς ἱστορίας τοῦ Μελεάγρου ⁶.

¹ Ὁ ὅρος τοῦ Frazer (the external soul).

² Παραδείγματα στὸν Frazer, The golden bough ³ VII 2, 95 κέ.

³ Ἐλπίζω νὰ μὴν ἀπορήσῃ κανεὶς, πῶς τότε ὁ ἴδιος ὁ Μελεάγρος στὸν Ἄδη ξέρει τὴν ἱστορία τοῦ δαυλοῦ (Bakchyl. 5, 140).

⁴ Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο καταλαβαίνομε καλύτερα καὶ τὴν παραλλαγὴ, πὺν χρησιμοποιοῦσε στὶς Ἰπλευρώνιες ὁ Φρύνιχος· οἱ Μοῖρες εἶχαν λέει «δώσει» τὸ δαυλό στὴν Ἄλθαια (Παυσ. 10, 31, 4). Τὸ διδόναι εἶναι μιὰ ἀμελέστερη ἔκφραση· οἱ Μοῖρες ἐμπιστεύονται κρυφὰ τὸ μαγικὸ ξύλο στὴ μητέρα. Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ ἐνδιαφερθῆ περισσότερο γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ θὰ ἐφύλαγε προσεχτικώτερα τὸ δαυλό;

⁵ Clotho dixit eum generosum futurum, Lachesis fortem, Atropos titionem ardentem aspexit in foco et ait: tamdiu hic vivet, quamdiu hic titio consumptus non fuerit.—Ὁ Ἀπολλόδωρος (I 65) ἀναφέρει, ὅτι οἱ Μοῖρες ἦρθαν τὴν ἑβδομῆ μέρα· δὲν εἶχα λόγο ν' ἀλλάξω τὴν παράδοση, ἐπειδὴ στὰ σημερινὰ παραμῦθια ἀναφέρεται ἡ τρίτη μέρα (ἔτσι καὶ στὴν τρίτη παραλλαγὴ τοῦ κεφαλοβρουσιώτικου παραμυθιοῦ, Λαογραφία δ. π. 498).

⁶ Καὶ ἡ ὑπόθεση, ὅτι στὴν παλιὰ διήγησις ἡ μητέρα δὲν ἀκούει τίς Μοῖρες τυχαῖα, ἀλλὰ τίς παραμονεύει, ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸ σημερινὸ παραμῦθι. Αὐτὸ ζητάει μάλιστα νὰ δικαιολογήσῃ τῆς μητέρας τὴν ἀνησυχία γιὰ τὴν τύχη τοῦ νεογέννητου μὲ τὸ θέμα τοῦ θανάτου ὄλων τῶν παιδιοῦν, πὺν τῆς εἶχαν γεννηθῆ ὡς τότε.